

PERSPEKTIVY VÝUKY JIHOSLOVANSKÝCH JAZYKŮ V KONTEXTU SOUČASNÉ JAZYKOVÉ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE

Miroslav Kouba (Pardubice)

Abstrakt:

Proces evropské integrace, jež se v regionu bývalé Jugoslávie nachází ve svých počátcích, patří mezi nejvýraznější atributy současných společenských změn. Lze předpokládat, že se jihoslovanské jazyky stanou oficiálními jazyky EU. To může změnit jejich postavení v širším rámci evropské jazykové rodiny. Příspěvek se proto snaží analyzovat možné odpovědi na otázky, jak může rozšíření o jihoslovanské jazyky ovlivnit jazykovou politiku EU a jak by měla být tato nová realita reflektována při výuce jihoslovanských jazyků. S těmito problémy souvisí otázka, jak v současné EU popularizovat a koncipovat výuku jihoslovanských jazyků jako jazyků cizích. Příspěvek konstatuje fakt, že výuka jihoslovanských jazyků bude v příštích letech motivována jinými potřebami než v minulých desetiletích.

Klíčová slova: jihoslovanské jazyky, jazyková politika, jazyková situace, Evropská unie, integrace, výuka jihoslovanských jazyků, vícejazyčnost

Abstract:

Perspectives of South-Slavic Languages Teaching in the Context of the Current Language Policy of the European Union

The process of European integration, which is in the region of the former Yugoslavia at the beginning, is one of the greatest attributes of contemporary social changes. It can be assumed that the South-Slavic languages one day become official languages of the EU. It can change their position in the wider context of European language family. This article attempts to analyze the possible answers to questions how the enlargement of South-Slavic languages influence the language policy of the EU and how it should be reflected this new reality in teaching of South-Slavic languages. These issues relate to the question of how in the current EU draft teaching and popularizing of the South-Slavic languages as foreign languages. The article notes the fact that the teaching of South-Slavic languages in the coming years will be driven by other needs than in previous decades.

Key words: South-Slavic Languages, Language Policy, Linguistic Situation, the European Union, Integration, Teaching of South-Slavic Languages, Multilingualism.

1 Východiska a předpoklady

Přelomové události let 1989–90 ve střední i jihovýchodní Evropě byly předpokladem politických a sociokulturních změn, s jejichž důsledky jsou země obou zmíněných geokulturních zón i v současné době konfrontovány. Ve smyslu všestranně pojímaných změn společenského i hospodářského vývoje a v kontextu rozpadajícího se bipolárního světa byly nuceny země bývalého východního bloku (včetně Jugoslávie) reflektovat nové výzvy spjaté zejména s integračním procesem do Evropské unie, jenž se ukázal v první polovině 90. let jako jedna z mála relevantních alternativ budoucího vývoje zmiňovaných národních společenství (srov. kupř. Dedominicis, 2000: 146n.). Zatímco země střední Evropy zahájily záhy po pádu železné opony první kroky k plnění podmínek pro členství v EU, procházely země Balkánského poloostrova výrazně problematičtější vývojem. Nejen krvavý rozpad jugoslávské federace, ale také složitý sociokulturní a hospodářský vývoj Bulharska naznačily, že dynamika a intenzita integračního procesu těchto zemí nebude jednotná. Události zejména první poloviny 90. let minulého století potvrdily, že naplňování představ o jednotné Evropě a samotném jejím konceptu naráží v zemích jihovýchodní Evropy na množství komplikujících faktorů, které vycházejí nejen ze složité ekonomické situace, ale také z navracejících se podob nacionalismu, etnocentrismu a etnické či náboženské nesnášenlivosti.

Historický vývoj umožnil zemím Balkánského poloostrova s výjimkou Slovinska zahájit reálné kroky směřující k členství v Evropské unii teprve po roce 2000, a proto lze předpokládat, že první dekáda nového tisíciletí bude v diskurzu těchto zemí doceněna jako počátek nové kapitoly kulturních dějin až s určitým časovým odstupem. Po odeznění především krvavých válečných konfliktů a nastolení podmínek přinejmenším primárních mírových podmínek se pro všechny země tzv. západního Balkánu stává klíčovým cílem právě členství v Evropské unii.¹

V důsledku komplikovaného vývoje v 90. letech, jenž způsobil všestranný úpadek a izolaci těchto zemí, se proces evropské integrace v regionu bývalé Jugoslávie z pochopitelných důvodů nachází ve svých faktických počátcích (k těmto otázkám srov. zejména: Dimitrijević, 2009). Předmětem této práce není analýza problematičtějších kapitol, je však namístě konstatovat, že v centru eurointegračního procesu nejsou a nebudou pouze otázky hospodářské či legislativní, nýbrž že integrační proces tak komplikovaných prostředím, mezi něž jihoslovanský Balkán bezesporu patří, zcela jistě otevře také řadu nedořešených otázek minulosti.

¹ Západní Balkán je především politické označení zemí bývalé Jugoslávie (s výjimkou Slovinska) a Albánie, které vešlo v širší užití zejména v době po vstupu Bulharska a Rumunska do EU a které v mnoha ohledech vzbuzuje pochybnosti. Problematické je nejen začlenění Chorvatska do tohoto terminologického rámce, ale také samotné užití toponyma Balkán, které bývá vnímáno do značné míry příznakově.

Historická traumata balkánských zemí tak propojují symbolicky mytologizované počátky kulturních dějin jednotlivých národů s jejich národními hnutími 19. století na jedné straně a aktualizací klíčových otázek etnocentrismů a lingvocentrismů na straně druhé.

Dynamika integračního procesu jihoslovanských zemí proto za těchto výchozích podmínek nemůže být jednotná, z čehož vychází v jistém smyslu sekundární problematizující faktor, neboť jednotlivé země západního Balkánu nemohou v přístupových jednáních postupovat jednotně, což by alespoň v ideové rovině mohlo otupit hrany vzájemných konfliktních témat. Jihoslovanská prostředí se tedy nacházejí v různé fázi přístupových jednání, jak to ilustruje mimo jiné následující tabulka.

	Asociační dohoda	Kandidátský status	Členství
Slovensko:			1. 5. 2004
Bulharsko:			1. 1. 2007
Chorvatsko:		18. 6. 2004	1. 7. 2013
Makedonie:		19. 12. 2005	???
Černá Hora:		17. 12. 2010	???
Srbsko:		1. 3. 2012	???
Bosna a Hercegovina:	16. 6. 2008	???	???
Kosovo:	???	???	???

Tabulka 1: Průběh integračního procesu jihoslovanských zemí do EU

Na základě takto naznačené dynamiky eurointegračního procesu těchto zemí lze předpokládat, že se všechny jihoslovanské jazyky v dřívějším či vzdálenějším časovém horizontu stanou oficiálními (úředními) jazyky EU. Třebaže Evropská unie ve své jazykové politice (či lépe řečeno jazykových politikách s ohledem na jednotlivé geokulturní zóny rozšiřujícího se evropského společenství) klade důraz na jazykovou pestrost, znamenala by integrace jihoslovanských jazyků předpoklad řady změn, jež mohou výrazným způsobem ovlivnit stávající podoby evropské jazykové politiky a principu vícejazyčnosti (mnohojazyčnosti). V tomto smyslu je třeba poukázat především na následující dvě otázky: **(a)** mění se postavení jihoslovanských jazyků v širším evropském rámci; **(b)** samotné změny v jazykové politice nejen EU, ale také těchto zemí samotných (Lubaš, 2009: 84–129). Ačkoliv dynamika tohoto procesu není identická, základní typologie především v rovině sociolingvistických proměn si v jazykové situaci jednotlivých jihoslovanských prostředí zachovává v zásadě velmi podobné rysy, s jejichž analýzou souvisejí i nové předpoklady výuky těchto jazyků jako jazyků cizích.

Evropská unie má dnes přibližně 500 miliónů obyvatel. Obyvatelé slovanských členských zemí (k roku 2012 se jedná o Bulharsko, Českou republiku,

Polsko, Slovensko a Slovinsko) představují 63,7 miliónů, tj. přibližně 12,8 %. Z tohoto počtu představují obyvatelé jihoslovanských členských zemí 9,6 miliónů, tj. 1,92 %.

Po vstupu Chorvatska do EU (od 1. 7. 2013) se celkový počet jejích obyvatel zvýší na více než 504 miliónů (v rámci těchto úvah nebereme v úvahu případnou integraci Islandu). Občané členských zemí se slovanskými úředními jazyky budou představovat za tohoto předpokladu 67 miliónů obyvatel, tj. 13,3 %. Obyvatelé jihoslovanských členských zemí budou po připojení Chorvatska představovat 14 miliónů, tj. necelá 3 %.

Integrační proces se v teoretické rovině neomezuje jen na Chorvatsko, nýbrž předpokládá integraci rovněž těch zemí, jež dnes mají kandidátský status (Makedonie, Černá Hora a Srbsko) nebo se nacházejí ve fázi podpisu Asociační dohody. Po vstupu zbývajících zemí bývalé Jugoslávie (jedná se s největší pravděpodobností o dlouhodobější výhled) bude mít Evropská unie přibližně 518 miliónů obyvatel, z nichž občané slovanských členských zemí budou tvořit již 81 milión, tj. 15,6 %. Poměr obyvatel jihoslovanských členských zemí bude představovat 28 miliónů, což znamená 5,4 %.

Na základě této jednoduché prognózy lze v teoretickém plánu konstatovat především skutečnost, že se podíl jihoslovanského obyvatelstva v Evropské unii v zásadě takřka ztrojnásobí, třebaže i tak nebude celkové procento obyvatel zemí s jihoslovanskými úředními jazyky dosahovat výraznějších hodnot. Vycházíme-li z obecně stanovených principů jazykové politiky EU (Jazyková politika, 2011), je zřejmé, že všechny jihoslovanské jazyky by měly být v jejím kontextu plně rovnoprávné. V této souvislosti se však potvrzují problematické souvislosti jihoslovanského prostoru, naznačené v úvodní části této práce. Evropská unie bude postavena před otázku, co znamená v jejím pojetí termín „jihoslovanské jazyky“ a jak se budou specifika současných jihoslovanských jazykových programů odrážet na jejím vývoji. Jazyková pestrost jako jeden z kulturních principů evropské integrace na jedné straně a výrazná jazyková nestabilita kandidátských zemí na straně druhé nepochybně položí množství otázek, týkajících se samotné podstaty evropské jazykové politiky.

2 Jazyková politika EU

V dobách klíčových změn se nejen v jihovýchodní Evropě dostává do popředí společenského vývoje jazyk a soubor jeho společenských (symbolických) funkcí. Různé podoby lingvocentrismu tak přirozeně nejsou vázány jen na dobu národního hnutí (národního obrození). Je proto zcela zřejmé, že je i jazyková politika Evropská unie nucena zaujmout k postavení jazyka a jeho společenským symbolem zřejmé stanovisko, které bude platné i po vstupu zemí západního Balkánu.

Primárním principem jazykové politiky Evropské unie je důsledná podpora mnohojazyčnosti v různých směrech.² Mnohojazyčnost (vícejazyčnost) je přitom pojímána jako základní ideový koncept, který **(a)** vnímá velké jazykové bohatství jako součást kulturní rozmanitosti Evropy, **(b)** je předpokladem všeobecně uplatnitelné schopnosti člověka vyjádřit se v různých jazycích a **(c)** jazyková vybavenost je rovněž předpokladem úspěšné evropské konkurenceschopnosti. V souhrnu těchto tří bodů je proto v rámci jazykové politiky Evropské unie prosazována formule „M+2“ (každý občan EU kromě svého jazyka ovládá dva další jazyky). V souvislosti s úvahami o integraci jihoslovanských zemí do EU je však nutno mít paměti, že tyto teoretické předpoklady byly v rámci rodícího se Evropského společenství formulovány na počátku 90. let, tedy v době, kdy ES tvořily jen členské státy s germánskými nebo románskými úředními jazyky. Integrací členských zemí se slovanskými úředními jazyky se faktická jazyková situace EU proto musí nutně změnit.

Jazyková politika Evropské unie se legislativně opírá o čl. 3 a 149 Smlouvy o Evropském společenství (1992), kde je mimo zakotveno, že cílem jazykové politiky EU je **(a)** především snaha podporovat výuku a studium cizích jazyků v EU a **(b)** vytvářet příznivé jazykové prostředí pro jazyky všech členských států bez ohledu na početnost jejich aktivních uživatelů. Za těchto východisek hledá evropská jazyková politika optimální vztah mezi lingvocentrismem národních států a globálními procesy (jedná se zde zejména o multinacionální charakter politických a ekonomických mechanismů EU). Přitom je zřejmé, že tento protiklad prostupuje všechny oblasti lidské činnosti (Bugarski, 2009: 22n.).

Při úvahách o budoucí tvářnosti evropské jazykové politiky by neměla být opomíjena skutečnost, že ES (pozdější EU) bylo zpočátku koncipováno jako ekonomické sdružení, jež se teprve postupem doby měnilo v politické sdružení národních států a jejich kulturních specifik (Tamtéž: 26). Vědomí této změny klade otázku, jak v rámci rozšiřující se Evropské unie řešit problém jazykové komunikace (zejména s ohledem na integraci nových členů). Potřeba vzájemné domluvy na jedné straně a požadavek udržení jazykové pestrosti přerůstá ve faktický problém již stávající EU. Nejsou proto náhodné úvahy o tom, jaký má být v EU oficiální, popř. úřední či pracovní. V podmínkách současné Evropské unie se tedy konflikt národních a globálních zájmů zcela jednoznačně promítá rovněž do otázky jazyka. Jak již bylo naznačeno, stojí vedle sebe dvě možné cesty řešení problému jazykové komunikace: **(a)** vzájemná domluva by se opírala o světové jazyky, což ovšem předpokládá polaritu mezi angličtinou na jedné straně a němčinou či francouzštinou na straně druhé (jazyková integrace), **(b)** vzájemná domluva má i do budoucna vycházet z přesvědčení, že každý jazyk je

² Mnohojazyčnost v každodenní komunikaci se snaží definovat rovněž základní legislativa EU. Srov.: internetový odkaz: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/culture/article_7316_cs.htm.

nezpochybnitelným jedinečným obohacením celé EU, jež je třeba chránit (vícejazyčnost/polylingvismus) a které však na druhou stranu neřeší základní problém fungující domluvy. V této situaci, kdy se prosazuje polylingvismus namísto konceptu unifikace jazykové politiky i samotné komunikace, se mimo jiné dostává do rozporného postavení také angličtina. Jako univerzální jazyk komunikace a práce by umožňovala domluvu nejen mezi členskými zeměmi (národními státy), ale také komunikace Evropské unie s okolními neevropskými subjekty. S těmito východisky úzce souvisejí zejména tři základní okruhy problémů: **(a)** otázka principu a podob jazykového vzdělávání občanů EU (tj. na jaký jazykový princip se soustředit); **(b)** status a užití národních jazyků v institucích EU a **(c)** ochrana národních a menšinových jazyků a rovněž péče o individuální vícejazyčnost (Tamtéž: 24).

V současné době je jazyková politika soustředěna na koncepci výuky většího počtu jazyků v členských zemích EU, přičemž zmiňovaná Formule M+2 je prosazována spíše ve smyslu znalosti úředního/národního (nikoliv mateřského) jazyka + dalších dvou jazyků. Z toho vyplývá, že pro příslušníky národnostních menšin se jedná v zásadě o požadavek znalosti čtyř jazyků. Příkladem může být příslušník slovinštiny v Rakousku, který by kromě němčiny (úřední/národní jazyk) a slovinštiny (mateřský jazyk) měl podle formule M+2 ovládat další dva jazyky, jimiž se v EU hovoří. Zůstává přitom do značné míry otázkou, zda má či nemá být do rámce formule M+2 automaticky zahrnuta angličtina (koncept „English-plus“ vs. „English-only“).

Se vstupem jihoslovanských zemí do EU se její jazyková situace zkomplikuje nejen samotným rozšířením úředních jazyků, ale také problematickými vztahy mezi navzájem si podobnými jazykovými normami (Škiljan, 2009: 590n.). Problémem, který doprovází rozšiřující se Evropské společenství prakticky od jeho přeměny v EU, jsou především mnohá úskalí vyplývající ze stávajícího principu jazykové výuky. Primárním problémem je otázka vzájemné jazykové výměny (překlady a tlumočení), jež znamená pro instituce EU značné personální, technické a zejména finanční nároky. Překlady vyžadují 1 % celkového rozpočtu EU a 40 % prostředků z rozpočtu na administrativu (Bugarski, 2009: 28). Druhým problematickým bodem je fakt, že základní rámec jazykové politiky vznikl v době, kdy byly jen čtyři jazyky úředními (francouzština, holandská, němčina a italština). Postupem doby narůstal počet úředních jazyků na současný stav 27 států s 23 úředními jazyky. Počáteční stav tedy znamenal při překladech jen 12 možných jazykových párů (4 jazyky x 3 = 12). Současný stav nabývá ohromných rozměrů 506 možných jazykových kombinací (23 jazyky x 22 = 506) (Tamtéž: 27–28). Tyto překlady musejí být právě s ohledem na požadavek ochrany jazykové pestrosti realizovány.

Po vstupu Chorvatska a výhledově i dalších jihoslovanských zemí se situace ještě zkomplikuje, neboť ke stávajícím 23 jazykům přibude: chorvatština, bosens-

ština, černohorština a srbština – třebaže geneticky se jedná o jeden jazyk, v symbolické rovině jsou to svébytné jazyky (jazykové normy), které administrativa EU takto respektuje.³ Kromě jazyků, vzniklých na základě „rozpadu srbochorvatštiny“, lze předpokládat rozšíření úředních jazyků také o makedonštinu – podobný, nikoliv však identický jazyk s bulharštinou, která je konstituovaná jako samostatný jazyk se všemi atributy spisovného jazyka. Možná kombinace jazykových párů tak vzroste na 756 (28 jazyků x 27 = 756). Za těchto okolností by byl stávající princip jazykové politiky zřejmě neúnosný (už nyní se projevuje v administrativě EU snaha rozlišovat úřední, jednací a pracovní jazyky, kde se hledá vyhovující poměr angličtiny, francouzštiny a okrajově i němčiny). V souvislosti s těmito výhledy lze pozorovat následující problematická témata: (1) udržení principů jazykové rovnoprávnosti po integraci jihoslovanských zemí do EU může vyústit v soubor absurdních situací, kdy se bude administrativa EU nucena vynakládat vysoké částky za překlady mezi chorvatštinou, srbštinou, bosensštinou a černohorštinou. Příznačným problémem, který bude nezbytné adekvátním způsobem vyřešit, je otázka zřejmě srozumitelnosti, která však výrazně naráží jednak na formální kritéria mnohojazyčnosti, jednak na výrazný etnocentrismus jednotlivých jihoslovanských prostředí. (2) Členství jihoslovanských zemí v EU znamená integraci velkého počtu relativně málo početných subjektů. V této situaci je zřejmé, že administrativní náklady budou nepoměrné v porovnání kupř. s integrací Polska, jež má 38 milionů obyvatel.

	Počet obyvatel	Rozloha
Bosna a Hercegovina	3,84 mil.	51 209 km ²
Černá Hora	0,62 mil.	13 812 km ²
Chorvatsko	4,30 mil.	56 542 km ²
Makedonie	2,07 mil.	25 713 km ²
Srbsko	7,12 mil.	77 474 km ²

Tabulka 2: Poměr počtu obyvatel a rozlohy jednotlivých jihoslovanských zemí

(3) Komplikující faktory představují rovněž přetrvávající hrozby „jihoslovanských jazykových konfliktů“, které svou podstatou negují základní ideová východiska evropské jazykové politiky. EU se snaží principem mnohojazyčnosti právě překonávat jazykové spory, šovinismus a xenofobii. Nutno proto podotknout, že situace v jihoslovanských jazykových prostředích není z hlediska

³ Problém rozpadu srbochorvatského jazyka v kontextu politického rozpadu Jugoslávie na počátku 90. let minulého století nelze opomíjet ani v souvislosti s úvahami nad budoucím vývojem jazykové politiky nejen EU, ale také nástupnických států. K tomuto problému srov. kupř.: Bugarski, 1992; Týž, 1994; Týž, 2001; Týž, 2002; Nikčević, 1998 či Lubaš, 2000.

vzájemných vztahů stabilní (jazyková polarita v jihoslovanském prostředí stále přetrvává).

3 Výuka jihoslovanských jazyků

Na základě výše uvedených předpokladů lze konstatovat, že v návaznosti na integrační proces zemí západního Balkánu bude rovněž výuka jihoslovanských jazyků v příštích letech motivována jinými potřebami, než jak tomu bylo v minulých desetiletích. Tyto potřeby vyplývají přímo či nepřímo z eurointegračního procesu a souvisejí s nimi především následující otázky: **(a)** jak koncipovat adekvátní postupy popularizace a koncepce výuky jihoslovanských jazyků jako jazyků cizích (mimo jiné s ohledem na formuli M+2 současné jazykové politiky EU); **(b)** do jaké míry může být eurointegrační proces předpokladem změny statutu/prestižního postavení jihoslovanských jazyků; **(c)** jak může rozšíření o jihoslovanské jazyky ovlivnit vlastní jazykovou politiku EU; **(d)** jak by měla být tato nová realita reflektována při faktické výuce jihoslovanských jazyků.

Budoucí vývoj jazykové situace v jihoslovanských prostředích do značné míry naznačuje současné postavení chorvatského jazyka. Rovněž v chorvatské jazykové situaci se projevuje narůstající vliv angličtiny, čímž teoreticky dochází k rozdělení jazykového prostředí na dvě prestižně různé roviny (vyšší x nižší), které rozděluje komunikaci na domácí a evropskou úroveň. Podobné procesy jsou platné i pro další jihoslovanské jazyky. Chorvatština – podobně jako jiné jihoslovanské jazyky – se může v souvislosti s naplněným členstvím v EU stát prostředkem primárně privátní komunikace (chorvatština bude běžným dorozumívacím prostředkem domácností, zůstane jazykem literatury, administrativy či politiky na národní úrovni aj.). Ačkoliv nelze hovořit o ohrožení chorvatské jazykové identity, je třeba na druhé straně objektivně předpokládat, že zastoupení chorvatského jazyka v rámci EU nemůže být nijak zvlášť výrazné. Chorvatština nejspíše nebude zařazena mezi jednacímí jazyky, neboť je zřejmé, že tuto roli budou plnit početnější světové jazyky. Přesto však představuje budoucí členství Chorvatska v EU výzvy či nové perspektivy pro výuku chorvatštiny a/i dalších jihoslovanských jazyků.

4 Perspektivy výuky jihoslovanských jazyků v budoucnosti

Samotný proces výuky jihoslovanských jazyků (jako mateřských a/i jako cizích) má v rámci současné jazykové politiky EU prvořadý úkol chránit jejich mentální přítomnost a povědomí a kultivovat faktickou znalost těchto jazyků. Institucionální zázemí v měnící se Evropě by tomuto procesu mohla nabídnout aplikace tzv. Calvetovy myšlenky, jež nabízí tzv. „malým jazykům“ zajímavé řešení jazykového problému v EU. Luis-Jean Calvet (*1942), francouzský sociolinguista, mimo jiné zastánce jazykové pestrosti, řeší stávající jazykový problém s ohledem na klesající prestižní status národních jazyků následujícím způsobem:

při zachovaném principu půlročního předsednictví jednotlivých členských zemí by byla analogicky řešena i jazyková otázka. Kromě tří stálých jednacích jazyků (angličtiny, francouzštiny a němčiny) by byl po dobu předsednictví čtvrtým jednacím jazykem také úřední jazyk předsedající země (Škiljan, 2009: 596; Calvet, 2002). Implementace tohoto předpokladu by mohla vést ke zvýšení prestižního zastoupení národních jazyků (tedy i jihoslovanských). V důsledcích takto koncipovaného pojetí jazykové politiky by mohlo dojít k oživení zájmu o výuku i jihoslovanských jazyků a v souvislosti s tím i k prohloubení kulturní výměny. Vstup Chorvatska do EU může být v určitém smyslu první sondou, která ukáže směr, jakým se bude s největší pravděpodobností ubírat vývoj všech jihoslovanských jazyků.

Předpoklad zmíněného zájmu o studium chorvatštiny a jiných jihoslovanských jazyků lze opřít o fakt, že právě chorvatština bude prvním jazykem širšího srbsko-chorvatsko-bosensko-černohorského diasystému (symbolická aktualizace jazykového rozpadu srbochorvatštiny), který se stane úředním jazykem v EU. Chorvatsko se proto bude zřejmě snažit „o přípravu cesty“ i jiným jihoslovanským jazykům. Je však otázkou, do jaké míry lze v této případné spolupráci spatřovat možný faktor kulturního sblížení mezi jihoslovanskými společenstvími po více než dvacet let trvající politické a sociokulturní dezintegrace. Oživení kulturní výměny by však nemělo zůstat obecně formulovanou politickou frází, ale mělo by se projevit v praktickém slova smyslu, čímž je třeba mít na paměti i funkční podporu překladů literárních děl, hostování divadel, vzájemných uměleckých a vědeckých projektů a možností jejich finančního zajištění (jde o projekty, jejichž realizace je podmíněna členstvím v EU a jejich orgánech). Výraznější zastoupení jihoslovanských jazyků na projektech Dne evropských jazyků by se mohlo stát iniciativou, která by upevnila v obecném povědomí jejich mentální přítomnost a současně by zdůraznila jejich samotný status. V podobném duchu by bylo třeba posuzovat účast jihoslovanských jazyků na vzdělávacích a badatelských akčních projektech nejrůznější povahy (kupř. program Celoživotního vzdělávání, Socrates, Erasmus aj.)

Těmto aktuálním potřebám tedy bude nutno přizpůsobit i vlastní proces výuky jihoslovanských jazyků. Bude přitom třeba hledat vyvážený vztah mezi tradičním filologickým profilem a metodami praktického využití jazykových znalostí (důraz na překladatelskou či tlumočnickou praxi, odborné tlumočnické zaměření atp.).

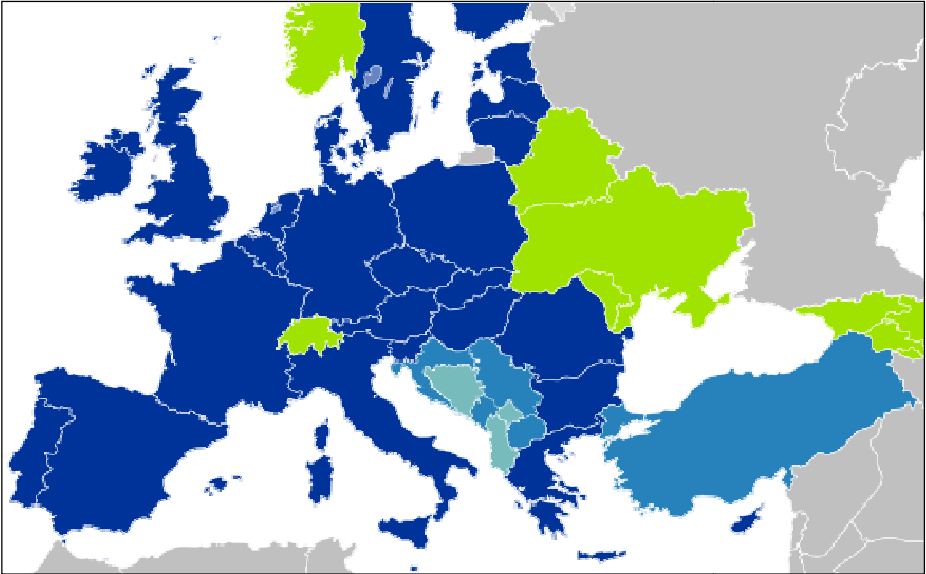
Závěrem lze tedy konstatovat, že evropská integrace je do značné míry dvousečným předpokladem změny jazykové situace nových členů i přistupujících zemí. V nových podmínkách mnohojazyčnosti se ocitnou dříve či později všechna jihoslovanská jazyková prostředí. Integrace sice může napomoci k vyřešení tradičních sporů, současně však může nové sporné otázky otevřít. Tato rizika se týkají zejména interpretace společných fází historického vývoje, vzájemných

konfliktů aj., jimž se při přístupových jednáních tyto sousedé nevyhnou. Na tyto výzvy by měla adekvátně a kontinuálně reagovat také výuka nejen jihoslovan-
ských jazyků, ale také literatur.

Bibliografie:

- BUGARSKI, Ranko, 2009: *Evropska jezička politika između raznolikosti i globalizacija*.
BUGARSKI, Ranko, 2009: *Evropa u jeziku*. Beograd: Čigoja štampa. 11–36.
BUGARSKI, Ranko; HAWKESWORTH, Celia (red.), 1992: *Language Planning in Yugo-
slavia*. Ohio: Slavica Publisher, Inc.
BUGARSKI, Ranko, 1994: *Jezik od mira do rata*. Beograd: Beogradski krug.
BUGARSKI, Ranko, 2001: *Lica jezika. Sociolingvističke teme*, Beograd – Zemun: Biblio-
teka XX vek, Čigoja štampa, Zemun.
BUGARSKI, Ranko, 2002: *Nova lica jezika. Sociolingvističke teme*. Beograd – Zemun:
Biblioteka XX vek, Čigoja štampa.
CALVET, Luis-Jean, 2002: *Le marché aux langues*. Paris: Plon.
DEDOMINICIS, Benedict E., 2000: *Evropska unija kao vrsta strategije*. Hodge, Carole,
Grbin, Mladen (red.), 2000: *Evropa i nacionalizam. Nacionalni identitet naspram
nacionalnoj netrpeljivosti*, Zagreb: Durieux. 146–155.
DIMITRIJEVIĆ, Duško; LAĐEVAC, Ivona (red.), 2009: *Proširenje Evropske unije na
zapadni Balkan*. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu.
Jazyková politika, internetový odkaz: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_4.17.3.pdf
LUBAŠ, Vladislav, 2000: *Jugoslavija i razmnožavanje jezika*. Lubaš, Vladislav, 2002: *Stu-
dije iz srpske i južnoslovenske onomastike i sociolingvistike*. Beograd: Zavod za
užbenike i nastavna sredstva – Vukova zadužbina – Matica srpska. 221–227.
LUBAŠ, Władysław, 2009: *Komparacja współczesnych języków słowiańskich – tom 4.
Polityka językowa*. Opole: Uniwersytet Opolski.
NIKČEVIĆ, Vojislav P. (red.), 1998: *Jezici kao kulturni identiteti na području bivšega
srpskohrvatskoga ili hrvatskosrpskoga jezika*. Cetinje: Crnogorski PEN Centar.
ŠKILJAN, Dubravko, ERDELJAC, Vlasta, Hrvatski na pragu Evropske unije. Granić,
Jagoda (red.), 2009: *Jezična politika i jezična stvarnost – Language Policy and
Language Reality*, Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. 589–597.

Příloha:

Mapa 1: Současný rozsah a budoucí perspektivy EU